

COSTIN FENEȘAN

Blandrata György fejedelmi orvos és tanácsos erdélyi birtokviszonyai

Blandrata György, a fejedelem nagyra becsült orvosa és volt tanácsosa Gyulafehérvár főterén álló házában 1588. április végén vagy május elején távozott az élők sorából. Amennyiben hitelt adunk az egyébként igen jól informált fejedelmi titkár, Gyulaffi Lestár írásának, akkor Blandrata valószínűleg nem természetes halállal halt meg. Gyulafehérváron (rom. Alba Iulia, ném. Weissenburg) az a hír járta, hogy az idős orvost unokaöccse, György (Georg / Giorgio), Alfonso testvérének fia fojtotta meg, aki szemet vetett idős nagybátyja vagyonára, s aki állítólag még a gyilkosság éjszakáján elmenekült.¹ Egy további, ebből az időből származó feljegyzés egyébként azt tudatja velünk, hogy Blandrata a hirtelen bekö-

¹ Blandrata születési évét és halálának pontos napját illetően eltér a történészek véleménye; ld. ezzel kapcsolatban Burián Mihály: *Dissertatio historico-critica de duplici ingressu in Transsilvaniam Georgii Blandratae*. Csíksomlyó, 1806. 270–288., és Jakab Elek: *Néhány adat Blandrata György élete és jelleme ismeréséhez. Keresztény Magvető*, 12. évf. (1877), 1. sz. 3. és 8–9. Blandrata legteljesebb életrajzát véleményünk szerint Antonio Rotundának köszönhetjük in: *Dizionario Biografico degli italiani*, 10. köt. Róma, 1968. 256–264. A születési évet illetően megjegyezzük, hogy Blandrata, akit 1553 augusztusában Bécsben Martinengo ottani pápai nuncius 21. tanúként hallgatott ki Georg Martinuzzi (Fráter György) halálának (1551. december 17.) vizsgálata kapcsán, maga mondta jegyzőkönyvbe, hogy 37 éves. Születési éve ennek megfelelően 1515 második fele vagy a következő év kezdete lehet. Blandrata haláláról Gyulaffi Lestár fejedelmi titkár a következőket írja: „1588. *Moritur Blandrata Albae Juliae mense Aprili, non sine suspicione strangulationis, quod scelus nepoti eius, qui pecuniae eius inhiabat, tribuebant. Et quidem is ea ipsa nocte se subduxit.*” Ld. Szilágyi Sándor: *Gyulaffi Lestár történeti maradványai. Történelmi Tár*, 1893. 120–121. Meglehetősen fantáziadús körülményeket fabulál Georg Soterius, aki ugyancsak Blandrata erőszakos halála mellett érvel, dátumként 1588. május 5-ét nevezve meg. A következőt írja: „*Quemadmodum scientia theologica summo ei incommodo fuit, ita medica ars vitam ei ademit. Cum enim fratris sui filius ex eo percontaretur, qua ratione facillime homo ex hac vita tolli posset, quin signa violentiae apparent, respondit ei: »Si longo arena pleno sacco homo supine decumbens in orificio stomachi percuteretur, suffocatum iri.« Artem hanc diabolicam in magistro suo tentavit anno 1588 die 5-a Maii, dum esset annorum 84 (sic!).*” Ld. Burián Mihály: *Dissertatio historico-critica i. m.* 274–275. Ily módon Blandrata halálának napja meglátásunk szerint az április második fele és május 5. közötti időintervallumba kell, hogy essen. Ld. erről Jakab Elek fejtegetéseit is: Jakab Elek: *Néhány adat i. m.* 10.

vetkezett halála előtti napon még egészséges volt.² Sőt mi több, az idős úr még minden bizonnyal az orvosi műhiba miatt nemrég ellene emelt vád felkavaró hatása alatt állhatott. 1588. március 25-én ugyanis Blandrata kifogással élt a gyulafehérvári káptalan előtt két tanú, Váradi Pál és Thömösváry István (mindketten a nagyfejedelmi kancellária irnokai) hamis vallomása ellen abban a perben, amelyet a Thorny(ai)nak felírt gyógyszerek ügyében Ravazdy György, az elhunyt Thorny(ai) Tamás Zsigmond fia³ és Borbély Gáspár nemesek indítottak ellene. A tanúk ugyanis azt állították, hogy Blandrata Borbély közvetítésével „*dicto Thomae Thorny opium administrasset aut ullam adhibuisset mixturam illi mitridatico, quod ipso pro somno conciliando recta mensura et iuxta medicam peritiam suam eidem Thomae Thorny exhibendo per praefatum Casparem Borbely misisset*”.⁴ Lehetséges, hogy Blandrata részint a vád nyomasztó hatása, részint magas életkora miatt határozta el, hogy papírra veti végrendeletét.⁵ Már 1588. április 1-jén rendelkezett gyulafehérvári házában a megmaradt vagyona sorsáról. Általános örököséül (*universalis et perpetuus haeres*) unokaöccsét, Alfonso testvéreinek gyermekét, Györgyöt jelölte meg azzal az egyértelmű kötelezettséggel, hogy unitárius hitvallását nem adhatja fel. Abban az esetben, ha György mégis áttérne a katolikus hitre, úgy örökösödési jogát elveszítené, amely ezt követően egy meg nem nevezett, fiatalabb testvéreére szállna át. Gálfi János főudvarmestert és Kovacsóczy Farkas főkancellárt, valamint Báthory Zsigmond kormányzó fejedelmet arra kérte, hogy György unokaöccsét az örökséggel kapcsolatos valamennyi kérdésben támogassák. Sajátos módon Blandrata György végrendeletében csupán az ingóságokról beszél és egyetlen szóval sem említi – mint azt a későbbiekben látni fogjuk – lehetséges földbirtokait. Az idős úr végakaratóban öt kötelezettség teljesítését határozta meg. A fiatal Báthory Zsigmond fejedelemre hagyta teljes könyvtárát a lutheri és az orvosi könyvek kivételével, melyek a fejedelmet Blandrata szerint amúgy sem érdekelnék. A fejedelem emlékül még két aranyozott ezüstserleget, két alabástrom gyertyatartót és egy kalcedónból készült sőtartót kapott. Ghiczy János erdélyi helytartó számára Blandrata két lándzsát hagyott örökül egy tokban, egy aranyozott vasból készült olasz pajzsot, valamint egy aranyozott vasból készült olasz sisakot és egy lőfegyvert. Gállfi János főudvarmesternek egy aranyozott ezüstdísz adományozott a lova számára. Kovacsóczy Farkas főkancellárra örökül hagyta könyveit az orvoslás, a sebészet és a bonctan területéről, valamint Luther és mások teológiai könyveit. Ezt egészítette még ki egy három marka súlyú ezüst sőtartó. Jóbarátjára, Huet (Süvegh) Albertre, a nagyszabeni királyi bíróra 12 darab négy marka súlyú új ezüstkanalat, egy aranyozott ezüsttel díszített lengyel szablyát és két nagy, 20 aranyguldent érő aranypénzt hagyományozott. A cselédlány, Katalin számára Blandrata ötven, Huet Albertnél található

² 1588-ban az ellenreformáció érdekében Erdélyben és Lengyelországban tevékenykedő Leonardus Rubenius ugyanis a következőket írja Blandrata halálának körülményeiről: „*Blandrata, cui cum sano ante aedes eius affuissem, subito extinctus est. Utrum à Satana, an ab affine? Toto quo fui in Transsilvania tempore, sub iudice lis fuit.*” Ld. Burián Mihály: *Dissertatio historico-critica* i. m. 287.

³ Thornyai Tamás Karánsebes és Lugos bánja volt 1577. szeptember 13-tól 1585. február 6-ig. Ld. Dragoș Țigău: *Banii de Caransebeș și Lugoj. Considerații asupra atribuțiilor și competențelor acestora* (I). *Studii și materiale de istorie medie*, 16. évf. (1998), 240.

⁴ Az erdélyi káptalan jegyzőkönyvei 1222–1599. Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közléteszi Bogdándi Zsolt–Gálfi Emőke. Kolozsvár. 2006. (Erdélyi történelmi adatok, VIII.1), 535 sz., 201.

⁵ A szöveget ld. Jakab Elek: *Néhány adat* i. m. 21–24. munkájában jelentette meg, és pedig a Kemény József gróf okiratgyűjteményében található dokumentum alapján.

ezüstguldent hagyott örökül. Külön jegyzék tartalmazta a házban és a háztartásban lévő vagyontárgyakat, amelyeket Blandrata unokaöccse, György örökölt: a maradék pénzt, gyűrűket, ruhákat, bőrholmikat, lovakat, szőnyeget, fegyvereket, szerszámokat, konyhai edényeket, búzát, szénát, bort, zabot, ingeket, terítőket, ládákat stb.

Az a tény, hogy Blandrata az unokaöccsét 1588. április 1-jén végrendeletileg általános örökösévé tette meg, azt feltételezi, hogy utóbbinak aligha lehetett indítéka arra, hogy nagybátyja életét erőszakkal kioltsa, már csak azért sem, mivel Blandrata idős és alighanem törekeny ember volt. Ezért aztán nem meglepő, hogy az idős úr vélt gyilkosaként Gyulafehérváron ünnepélyes keretek között lépett elhunyt nagybátyja örökébe. Ha akár egyetlen megbízható bizonyíték lett volna arra nézve, hogy a fiatal Blandrata megölte nagybátyját és jóakaróját, akkor bizonyára nem jelent volna meg ilyen rövid időn belül Gyulafehérvárott. Így még 1588. május 21-én aláírt egy nyilatkozatot,⁶ amelyben megjegyezte, hogy „*piae memoriae observandissimus [Georgius Blandrata] proximis diebus e vivis fuit sublatus isque in testamento suo, quod ante obitum commune rerum omnium suarum haereditatem ea lege [me] constitueret, ut in fide et religione christiana ac evangelica, quam abdicato semel papatu amplexus sum, constanter perseverem*”. A végrendeletben előírányzott záradék alapján az ifjabb Blandrata György arra kötelezte magát, hogy hitvallását élete végéig nem változtatja meg, egyébként „*paratus sum poenam eam in testamento expressam subire, nempe ut omnibus facultatibus à dicto patruo mihi relictis fratri meo illico cedam*”. Földbirtokról vagy házokról a végrendelethez hasonlóan ebben a nyilatkozatban sem esik szó, csak az „*omnibus facultatibus*” kerül megemlítésre.

Nos, melyek voltak hát Blandrata György tényleges birtokviszonyai az Erdélyben töltött rövidebb (1544–1551) és a hosszabb (1563–1588) időszakban? Mint tekintélyes orvost,⁷ később mint János Zsigmond és Báthory István személyes tanácsadóját, mint politikai közbenjárót és diplomatát, valamint a felbolydult Erdély felekezetei között ügyesen közvetítő személyt a felsőbbség egészen biztosan gazdagon jutalmazta, akár különböző pénzadományokkal és más értékekkel, akár különböző földbirtokok ajándékozásával. A következőkben a rendelkezésünkre álló dokumentumok alapján ez utóbbi kérdéssel kívánunk foglalkozni.

Blandrata első erdélyi korszakából (1544–1551) nincs tudomásunk arról, hogy Izabella királynő orvosát és tanácsadóját ingóságokkal vagy földtulajdonnal ajándékozta volna meg, jóllehet Blandrata a folyton változó körülmények között is hűségesen kitarított úrnője mellett. Elkísérte Kassára, Lengyelországba, Opelbe és Ratiborba, majd ismét Lengyelországba; 1552-ben Izabella királynő megbízásából kényes diplomáciai tárgyalásokat folytatott I. Habsburg Ferdinánddal. Mindössze annyit tudunk, hogy Ferdinánd annak idején

⁶ A szöveget először Burián Mihály: *Dissertatio historico-critica* i. m. 276–277. jelentette meg az annak idején a gyulafehérvári kanonoki archívumban található eredeti alapján. Andrei Veress: *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*. 3. köt. Bukarest, 1931. Nr. 80, 133–134. A szöveget egy magyarországi magángyűjteményben található dokumentum alapján publikálta.

⁷ Blandrata Montpellier-ben, Paviában és Bolognában tanult orvostudományt. Megjegyzendő még, hogy Blandrata 1539-ben Strasbourgban *Gynaecorum ex Aristotele et Bonaciolo à Georgio Blandrata, medico Subalpino, noviter excerpta de fecundatione, gravitate, partu et puerperio* címmel megjelent könyvét Bona Sforza lengyel királynőnek és Izabella lányának, jövendő magyar királynőnek ajánlotta. Ez a gesztus minden bizonnyal hozzájárult első erdélyi meghívásához (1544).

megajándékozta Blandratát.⁸ Mindazonáltal úgy tűnik, hogy azok a pénzadományok, amelyeket Blandrata a diplomáciai tevékenységéért kapott, ahogyan orvosi honoráriumai is, anyagi biztonságot teremtettek a számára. Miután átmenetileg Bécsben (1553), Paviában (1554–1556), Genfben (1556–1558), valamint 1558 novemberétől Lengyelországban tartózkodott, 1559 júniusában rövid időre visszatért Erdélybe, hogy a haldokló Izabella királynőnek (aki 1559. szeptember 15-én hunyt el) orvosi segítséget nyújtson. 1563 szeptemberében azután János Zsigmond, a megválasztott magyar király, aki már az 1544–1551 közötti időből jól ismerte Blandratát, meghívta őt Erdélybe, hogy legyen háziorvosa és belső tanácsosa. Ebben az időben Blandrata komoly befolyást gyakorolt János Zsigmond (főként felekezeti vonatkozású) bel- és külpolitikájára. A fejedelem képviseletében Blandrata részt vett a nagyenyedi (rom. Aiud) egyházi zsinaton, melyen kiegyezést kellett elérni a lutheránus és kálvinista hittestvérek között. Blandrata tekintélye napról napra nőtt. Erről az olasz kapitány, Giovanandrea Gromo, aki éppen akkor látogatott el Erdélybe, 1564. december 19-én a következőket írja: „*Giorgio Blandrata, phisico da Saluzzo, nella cui medicinal arte tanto Sua Maestà [azaz János Zsigmond] confida, che l’ha fatto il più secreto consigliere che habbi.*”⁹ Ennek a magas méltóságnak köszönhette Blandrata első – számunkra fennmaradt – ajándékbirtokait Erdélyben. 1564-ben vagy 1565-ben¹⁰ János Zsigmond háziorvosának és belső tanácsosának adományozta Magyar Cserged (rom. Cergău Mare, Alba megyében / Fehér megyében), Bolgár Cserged (rom. Cergău Mic, Alba / Fehér megyében) és Keresztényfalva (rom. Cristian, ném. Großau; Sibiu / Szeben megyében) birtokait – valamennyi Alsó Fehér (ném. Unter Albensser) vármegyében volt található.

Ezeket a birtokokat a kolozsvári erdélyi országgyűlés más javakkal együtt az 1556. november 15-én hozott határozatával vette el (szekularizálta) a gyulafehérvári káptalantól, János Zsigmond pedig hűséges munkatársának ajándékozta azokat. A már említett Giovanandrea Gromo azt is tudni véli, hogy Blandrata ezzel egy időben valószínűleg Kisfalud birtokát (rom. Micești, jelenleg közigazgatásilag Alba Iuliahoz / Gyulafehérvárhoz tartozik)

⁸ Ld. Blandrata 1551. július 25-én kelt kézírásos levelét Ferdinándhoz (Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasc. 58, Konv. 3, fol. 94-95.):

„*Serenissime ac invictissime rex, domine et domine semper clementissime, post obsequiorum meorum fidelium perpetuam commendacionem.*

Torquem ducentorum aureorum et praeterea annuales centum nomine Maiestatis Vestre michi dono dedit illustrissimus dominus Jo(annes) Baptista Castaldus, generalis in hoc regno Maiestatis Vestre Serenissime, vir certe integerrimus, iudicio et ingenio felicissimus, qui vnicus inter arduas difficultates et miram gentem facilius aspirare et evadere poterit, cum dignoscatur verus et adamantinus Hungarorum malleus. Hoc regio et amplissimo munere favor et benignitas Maiestatis Vestre Serenissime longe fuit gratior, quod me in visum literis clementissimis dignata sit. Hanc ego non exiguam gratiam auro vel argento non fovebo, sed fide et offitiis fortius alam ac igam interim eovsque fructum aliquem mee servitutis non presentiet. Ceterum, cum priora nostra non displicuerit, nunc quoque aliquod numismata selecta mittimus, quamquam copiosissimam intelligamus esse M(aiestati) V(estre) Ser(erenissime). Sunt 20 argentea et cuprea aliquod, vti iudicia sinceritatis mee hec paucula eo animo quo priora intueri dignabitur. Et Deus fortunam invictam Maiestati Vestre Serenissime reddat. Ex Colosvar, die 25. Julii 1551.

M(aiestatis) Vestre Serenissime humillimus servitor Georgius Blandrata.”

⁹ Andrei Veress: Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești. Bd. 1. Bukarest, 1929. Nr. 312, 256.

¹⁰ Az ajándékozási okirat sajnos nem maradt fenn, ld. Jakab Elek: Nehány adat i. m. 15.

is megkapta.¹¹ Nagy a valószínűsége, hogy mindez jutalom volt azokért az érdemekért, amelyeket Blandrata a nagyenyedi egyházi zsinat elnökeként (1564) szerzett. Csakhogy Blandratának nem sokáig voltak tulajdonában ezek a javak. 1573. május 29-én Magyar Cserged, Bolgár Cserged és Keresztényfalva birtokait tekintélyes összegért, 6000 guldenért eladta Báthory Kristófnak, Bihar akkori főispánjának és Nagyvárad várkapitányának, Erdély jövődjé fejedelmének.¹² Az eladás okát Blandrata sürgős anyagi szükségletei magyarázzák, amelyeket azonban közelebbről nem neveznek meg. Hogy jövedelmezőbb birtokot szerezhesen, Blandrata 1575. február 16-án 3000 guldenért Kisfalud birtokát is eladta Berzeviczy Mártonnak, az akkori fejedelmi tanácsosnak és titkárnak.¹³ Egyébként az unitárius hitű ügyes olasz kiválóan értett ahhoz, hogy mecénása, János Zsigmond halála (1571. március 10.) után is nélkülözhetetlenné tegye magát a római katolikus Báthory István fejedelmé, János Zsigmond követője számára. A tordai erdélyi országgyűlés által 1572-ben a négy elfogadott hitvallás (római katolikus, lutheri, kálvini és unitárius) számára meghirdetett vallásszabadság következtében Blandrata helyzetét még inkább megszilárdította. Továbbra is volt bizonyos befolyása Báthory István Habsburg-kapcsolatára 1573-ban, de csillaga igazán csak 1575 nyarán és késő őszén ragyogott fel. Amikor Bekes (Békés) Gáspár, aki a Habsburgok és különböző erdélyi hívei támogatásával 1575 kora nyarán a fejedelmi koronát magának szerette volna megszerezni, és a kerelőszentpáli (rom. Sânpaul) csatában (július 8.) Báthory csapataitól megsemmisítő vereséget szenvedett, Blandrata hű maradt urához, majd ezt követően ügyes közvetítőjének bizonyult. 1575 októberében és novemberében az olasz Varsóban időzött, abból a célból, hogy a lengyel országgyűlésben előmozdítsa Báthory István megválasztását Lengyelország királyává. Ténykedését fényesen megkoronázta Báthory lengyel királlyá választása 1575. december 14-én. Nem is kellett sokáig várnia a győztestől kapott jutalomra. Az újdonsült lengyel király erdélyi vajda (fejedelem) minőségében a Saluzzóból származó hűséges Blandrata Györgynek még 1576. január 17-én az „Orvostudomány doktora és tanácsosunk” (*doctoris phisici et consilarii nostri*) címet, örökösének pedig a gyulafehérvári megyében a teljes szász birtokot, Szászbuzdot (rom. Buzd; ném. Bussd; jelenleg Sibiu / Szeben megyében Brateiu községhez tartozó település) ajándékozta. A birtok hajdan a kápolnai Bornemissza Boldizsáré volt, akitől azonban, mivel Békés Gáspár követője volt, az 1575. július 25-i kolozsvári országgyűlés határozata alapján elkobozták azt.¹⁴ Még ugyanezen a napon (1575. január 17.) Báthory megbízta a kancellária két írnokát (Kolosvári Jánost és Balasfi Jánost), valamint további négy nemesembert (Springi Járj Mihályt, Kisenyedi Veres Menyhártot, Gáltövi Balázst és Pokafalvi Kemény Jánost), hogy Szászbuzdot Blandrata birtokába adják.¹⁵ 1576. február 18-án értesítették Báthoryt, hogy a megbízást ellenállás nélkül végrehajtották.¹⁶ Hogy új birtokában biztos lehessen, Blandrata a lengyel királytól és erdélyi vajdától a birtokbavétel megerősítését kérte és ezt 1576. március 13-án meg is kapta.¹⁷

¹¹ Uo. 15–16.

¹² Uo. 16.

¹³ Uo. 17.

¹⁴ Az ajándékozási okirat szövegét ld. Andrei Veress: *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*. 2. köt. Bukarest, 1930. Nr. 75, 96–98.

¹⁵ Ld. 1. sz. okirat a Függelékben.

¹⁶ Ld. 2. sz. okirat a Függelékben.

¹⁷ Ld. 3. sz. okirat a Függelékben.

Blandrata megtartotta befolyását Báthory István fivérénel, a szigorúan katolikus Krisztofálnál is, aki Istvánt erdélyi vajdaként követte. Mindazonáltal az ingatag olasz nem csak azt tartotta helyesnek, hogy végleg magára hagyja Dávid Ferencet, közeli barátját és unitárius hittestvérét, hanem álnok módon még annak elítélésében és várfogságra vetésében is közreműködött (1579). Ezért a fejedelemtől azonnal meg is kapta jutalmát. 1580-ban Báthory Kristóf a továbbörökítés jogával neki ajándékozta a teljes kajantói birtokot (rom. Chinteni, Cluj / Kolozs megyében) Kolozs vármegyében, valamint, igaz csak élethosszig, Tiburcz (rom. Tibru, Cricău községhez tartozó falu Alba / Fehér megyében) és Bogártelke (rom. Băgara, Aghireșu községhez tartozó falu Cluj / Kolozs megyében) egyik felét. Mindhárom birtok egykor a kolos-monostori (rom. Cluj-Mănăstur) konvent tulajdona volt és még Izabella királynő és János Zsigmond korában kerültek a fejedelmi kincstár tulajdonába. Báthory Kristóf emellett arra is feljogosította Blandratát, hogy ezeket a birtokokat 2600 aranyguldenért eladja Belső-Szolnok vármegye fejedelmi tanácsosának és főispánjának, Lónyai Kendi Sándornak.¹⁸

Blandrata utolsó éveiben teljesen visszavonultan élt. Unitárius hittestvérei, azaz Dávid Ferenc hívei, nem bíztak benne és kerülték őt. Olyan hamis híresztelések is felröppentek, hogy az olasz állítólag kapcsolatot teremtett azokkal a jezsuitákkal, akiket Báthory Kristóf hívott meg Erdélybe, s áttért a katolikus hitre. Sőt azt is terjesztették, hogy az olasz kifejezte azon kívánságát, miszerint vissza kíván térni Itáliába (Bolognába).

A fentebb már említett birtokokon kívül Blandratának további földbirtokai is voltak Erdélyben, de ezek megszerzésének körülményei és időpontjai számunkra nem ismertek. Így 1586-ban egy Gyulafehérváron zajló birtokper során egy bizonyos román jobbágy, Toma Kenéz is szerepel a kihallgatott tanúk között, aki a Blandrata tulajdonát képező Táté faluból (rom. Totoi, Sântimbru községhez tartozó falu Alba / Fehér megyében) származott.¹⁹ Hasonlóképpen birtokolt Blandrata, még halála évében is, egy kaszálót Gyulafehérvár közvetlen közelében.²⁰ Nagyenyeden (rom. Aiud, ném. Großenyed) Blandratának szép kőháza volt, melyet Cratter Lukácstól és feleségétől vásárolt, hogy aztán egyik rokona ott lakhasson. A rokon halála után Blandrata a házat annak érdekében, hogy a fenyegető pusztulástól megóvja, 1581. március 5-én 290 guldenért eladta Mészáros András nagyenyedi lakosnak.²¹ Végül Blandratának volt egy további kőháza is, éspedig Gyulafehérvár főterén, amely fejedelmi ajándékként került tulajdonába. Blandrata halála után örökösei vették át, akiktől azután Báthory Zsigmond fejedelem váltotta ki a házat egy bizonyos pénzüsszegért. 1591. április 18-án a fejedelem a házat egy másik olasznak, Simone Gengának ajándékozta, aki építész volt és különböző katonai építmények kapcsán jó szolgálatokat tett számára.²²

Végül még egy kérdésre keressük a választ: vajon azon a napon, amikor Blandrata az utolsó akaratát papírra vetette (1588. április 1.), volt-e még más ingatlannak is birtokában a gyulafehérvári házon és a közvetlenül a város mellett található szántón kívül? Vajon azzal a titkos gondolattal tette-e pénzzé minden további földbirtokát, hogy visszatérjen Itáliába? Erre csak további levéltári adatok segítségével adható világos válasz.

¹⁸ Jakab Elek: Nehány adat i. m. 18.

¹⁹ Az erdélyi káptalan jegyzőkönyvei 1222–1599. Nr. 472, 179.

²⁰ Báthory Zsigmond király könyvei 1582–1602. Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közzéteszi Fejér Tamás–Rácz Etelka–Szász Anikó. Kolozsvár, 2005 [Erdélyi történelmi adatok, VII. 3], 855 sz. 248.

²¹ Uo. 145 sz., 80. és 424 sz. 145. Ld. ugyancsak Jakab Elek: Nehány adat i. m. 20–21.

²² Uo. 1494 sz. 403.

Függelék

1.

1576. január 17., Gyulafehérvár. Báthory István erdélyi vajda (fejedelem) megbízza Kolosvári Jánost és Balasfi Jánost, kancelláriájának titkárait, valamint Springi Jary Mihályt, Kisenyedi Veres Menyhártot, Gáltóvi Balázst és Pokafalvi Kemény Jánost, hogy a gyulafehérvári vármegye Szászbuзд szász birtokát, melyet kápolnai Bornemissza Boldizsártól annak Bekes Gáspárhoz való ragaszkodása miatt az 1575. július 25-i kolozsvári országgyűlés határozata alapján elkoboztak, az orvostudomány doktora és fejedelmi tanácsos, a saluzzói Blandrata György birtokába adják.

Másolat az 1576. február 18-án kelt, Springi Jary Mihály közjegyző és Kolosvári János fejedelmi írnok által készített okiratban.

STEPHANUS Bathory de Somlyo, vayvoda regni Transsylvaniae et Sicularum comes etc., fidelibus nostris, egregiis et nobilibus Joanni Coloswary et alter Joannis Balasfy, scribis Cancellariae nostrae, de Curia nostra ad id specialiter transmissis, item Michaeli Jary de Spreng, Melchiori Veres de Kysenyed, Blasio Galteowy et Joanni Kemeny de Pokafalwa, salutem et favorem. Cum nos digum et honorificum habentes respectum fidei praeclarae, integritatis et fidelium servitiorum gratuitorumque meritorum fidelis nostri, generosi domini Georgii Blandratae Salussii,²³ doctoris phisici et consilarii nostri, que ipse primum huic regno et serenissimo principi condam Joanni Secundo, Dei gratia electo regi Hungariae etc. piae memoriae, per multos annos ac deinde nobis tum arte sua medica consilioque frugifero, tum vero in obeunda legatione Polonica in comitiis Varsaviensibus, quo amplissimi status et ordines regni Poloniae novi regis creandi causa convenerant, fidelem et promptam operam navantem, exhibuit et impendit, totalem igitur et integram possessionem nostram Saxonicaem *Bwzd* vocatam, in hoc comitatu Albensis Transsylvaniae existentem habitam, quae alias Balthasaris Bornemizza de Kapolna praefuit, sed ex quo idem Balthasar Bornemizza, immemor fidei et fidelitatis suae nobis et huic regno nostro debite, Caspari Bekes, notorio atque proscripto huius regni hosti, vncum aliis complicitibus suis adherens atque factiones et partes eius totis iuribus fovens, cum eodem Caspare Bekes arma contra nos et publicum regni statum sumere veritus non fuisset, ob idque, iuxta fidelium nostrorum dominorum regnicolarum iudiciariam deliberationem in comitiis eorum generalibus ex edicto nostro ad festum beati Jacobi apostoli in anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto proxime praeteritum in civitate nostra Coloswariensis celebratis factam, nota perpetuae infidelitatis ac amissione omnium bonorum vncum aliis infidelibus condemnatus, ad nos consequenterque collationem nostram rite et legitime devoluta esse dinsocitur et redacta, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet vtilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eandem possessionem *Bwzd* de iure et ab antiquo

²³ Így szerepel az okiratban; helyesen: Saluzii.

spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, memorato Geogio Blandratae ipsiusque haeredibus et posteritatibus vniversis, vigore aliarum literarum nostrarum donationalium superinde confectarum et emanatarum²⁴ in perpetuum, salvo iure alieno, dederimus, donaverimus et contulerimus (volumusque eundem)²⁵ in dominium praescriptae possessionis per vos legitime facere introduci. Pro eo fidelitatibus vestris harum serie committimus et mandamus firmiter, ut acceptis presentibus statim simul vel duo vestrum, sub oneribus alias in talibus observari solitis, ad faciem praescripte possessionis Bwzd, vicinis et commetaneis eiusdem vniversis inibi legitime convocatis et praesentibus accedendo, introducatis praefatum Georgium Blandratam in dominium praescriptae possessionis statuatisque eandem eidem suisque haeredibus et posteritatibus vniversis simulcum cunctis suis vtilitatibus et pertinentiis quibuslibet praemissae donationis nostrae titulo (eidem)²⁶ incumbenti perpetuo possidendam si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocetis eosdem ibidem contra annotatum Georgium Blandratam ad decimum quintum diem a die huiusmodi contradictionis eorum fiendis computantem in curiam nostram, nostram scilicet in praesentiam, rationem contradictionis ipsorum reddituros efficacem. Et post haec vos huiusmodi introductionis et statutionis vestrae seriem simulcum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, *vicinorumque*²⁷ et commetaneorum qui praemisse statutioni intererunt nominibus et cognominibus terminoque assignato, ut fuerit expeditum, nobis fide vestra mediante referre vel rescribere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restituti. Datum in civitate nostra Alba Julia, decima septima die mensis Januarii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo sexto.

2.

1576. február 18., Szászbuzd. Springi Járý Mihály mint jegyző és Kolosvári János mint írnök arról számolnak be Báthory Istvánnak, Erdély vajdájának (fejedelemének), hogy Blandrata Györgyöt, az orvostudomány doktorát és fejedelmi tanácsost minden ellenvélemény nélkül a neki ajándékozott Szászbuzd birtok tulajdonosának nyilvánították.

Másolat Báthory István lengyel király és erdélyi vajda (fejedelem) 1576. március 13-án kelt okiratában.

Illustrissimo principi et domino, domino Stephano Bathory de Somlyo, vaivodae Transsylvanensis et Siculorum comiti etc., domino nobis gratiosissimo. Interior vero continens in haec verba sequitur: Illustrissime princeps et domine, domine nobis gratiosissime, perpetuorum fidelium servitiorum nostrorum in favorem Celsitudinis Vestrae humillimam oblationem. Vestra noverit Celsitudo, nos literas eiusdem statutorias et introductorias pro parte generosi domini Georgii Blandratae Salussii, doctoris phisici et consilarii Celsitudinis Vestrae, emanatas nobisque inter alios in eisdem literis nominatim conscriptis

²⁴ A budapesti Gróf Bethlen Archívumban őrzött 1575. január 17-én kelt fejedelmi ajándékozási okiratot Andrei Veress: Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești. 2. köt. Bukarest, 1930. Nr. 75, 96–98. jelentette meg.

²⁵ Erősen elmosódott szöveg.

²⁶ Erősen elmosódott szöveg.

²⁷ Tévedésből ismételve.

praeceptoriae sonantes et directas, ea qua decuit reverentia et observantia recepisse in haec verba:

[Másolatban következik Báthory István erdélyi vajda 1576. január 17-i okirata.]

Nos itaque mandatis Celsitudinis Vestrae per omnia, ut tenemur, obedire et satisfacere volentes, decima sexta die mensis Februarii ad faciem praescriptae possessionis Bwzd, vicinis et commetaneis vniversis, videlicet prudentis et circumspectis Ambrosio Lucz, iudice regio et Paulo Grocz, iurato oppidi Zeredahely, item providis Laurentio Gezler iudice, Saphirae Moyzyn et Philippo Hor iurato, Valentini Theoreok ex Springh, Oppra Lass iurato praefati Valentini Theoreok et Petro Orbas kenezio, Kathar(inae) (...)erew²⁸, Nicolai Orbay ex Drasso, Petro Prwna iudice, Leonardi Barabassy et Petro Bele iurato Catherinae, Nicolai Hozzwteleky ex eadem Hozzwtelek, generosarum quondam dominarum relictarum, Petro Molis iudice, Joannis Forro, Michaele Zaz iurato, Joannis Ghyongway, Be(nedicti) Berde iudice, Blasii Toldalagi et Krwche Herchye iurato Sigismundi Sarpataky, Lwpw Herchye iurato Francisci Henter ex Kysenyed possessionibus, videlicet commorantibus egregiorum ac nobilium, iobbagionibus (de super)²⁹ pluribus in ibi legitime convocatis et presentibus accedentes, introduximus praefatum Georgium Blandratam in dominium praescripte possessionis Bwzd statuimusque eandem eidem suisque haeredibus et poste (ritatibus vniversis, ibique)³⁰ moram continuam facientes, nullo penitus ibi coram nobis contradictore apparente. Cuiusquidem executionis nostrae seriem, uti per nos est expedita, Celsitudini Vestrae fide nostra mediante rescripsimus (oramusque Deus)³¹ maximus sanam et foelicem ad sua vota diutissime pro conservacione patriae nostrae conservare dignetur. Datum in dicta possessione Bwzd, decima octava die Februarii, tertia videlicet (statucionis nostrae)³², anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo sexto.

Subscriptum erat: Eiusdem Celsitudinis Vestrae fideles servitores Michael Jary de Springh et Joannes Coloswary, notarius et scriba (Cancellariae eiusdem Celsitudinis Vestrae).³³

3.

1576. március 13., Brassó. Báthory István, Lengyelország királya és Erdély vajdája (fejedelmé) Blandrata György kérésére átírja és megerősíti Szászbuзд uradalom birtokbaadását utóbbi részére.

Biblioteca Academiei Române București, Colectia Documente Istorice, pachetul CCCII, nr. 24 [A Román Tudományos Akadémia Könyvtára Bukarest, Történelmi okmányok gyűjteménye, CCCII. csomó, 24 sz.]. Eredeti hártján; a függőpecsét hiányzik és csak a fehér-kék-sárga selyemzsinór maradt meg.

²⁸ A szöveg elmosódott és csaknem olvashatatlan.

²⁹ A rendkívül elmosódott szöveg értelemszerűen kiegészítésre került.

³⁰ A rendkívül elmosódott szöveg értelemszerűen kiegészítésre került.

³¹ A rendkívül elmosódott szöveg értelemszerűen kiegészítésre került.

³² A rendkívül elmosódott szöveg értelemszerűen kiegészítésre került.

³³ A rendkívül elmosódott szöveg értelemszerűen kiegészítésre került.

NOS, STEPHANVS, DEI GRATIA electus rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kiouiae, Voliniae, Podlachiae Livoniaeque etc. dominus, princeps Transsylvaniae etc., memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit vniversis, quod pro parte et in persona fidelis nostri, generosi Georgii Blandratae Salusii, doctoris phisici et consilarii nostri, exhibitae sunt Maiestati Nostrae et praesentatae quedam literae (relator)iae³⁴ egregiorum et nobilium Michaelis Jary de Springh et Joannis Coloswary, notarii et scribae Cancellariae nostrae, hominum videlicet nostrorum, in simplici pappiro clause confectae sigillisque eorum vsualibus in cera viridi obsignatae, super legitima (statu)tion³⁵ et introductione dicti Georgii Blandratae eiusque haeredum et posteritatum vniversarum in dominium totalis et integrae possessionis Saxonicalis Bwzd vocatae, in comitatu Albensis Transsylvaniae existentis habite, eundem Georgium Blandratam ex perennali donatione nostra concernentem ad mandatum nostrum, presentibus vicinis et commetaneis, absque ulla contradictione peracta, tenoris infrascripti, supplicando nobis idem Georgius Blandrata humillime, ut nos easdem literas relatorias ratas, gratas et accepta habentes praesentibus nostris verbotenus inseri et inscribi ac in formam nostri privilegii redigi facere dignaremur.

Quarumquidem literarum suprascriptio haec est:

[Itt másolatban következik Springi Járý Mihály jegyző és Kolosvári János írnok 1576. február 18-án kelt okirata.]

Nos, igitur, praemissa humillima supplicatione dicti Georgii Blandratae Maiestati Nostrae modo quo supra porrecta exaudita et faventer admissa, praescriptas literas relatorias omniaque et singula (in eis contenta)³⁶ ratas, gratas et accepta habentes, de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali praesentibus literis nostris privilegialibus inseri et inscribi fecimus, nullo penitus coram praefatis hominibus nostris tempore statutionis sed neque demum coram nobis contradictore apparente. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras privilegiales pendentis et autentici sigilli nostri, quo hactenus in Transsylvania vsi sumus, munimine roboratas memorato Georgio Blandratae suisque haeredibus et posteritatibus vniversis iurium suorum ad cautelam vberiorum clementer dari duximus et concedendas. Datum in civitate nostra Brassowiensis, decima tertia die mensis Martii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo sexto.

Stephanus ppr.

*Mart(inus) Berzeuicei pr.
pro cancell(ario)*

(A tanulmányt németből fordította: Mihály Csilla)

³⁴ A szöveg nagyon elmosódott és értelemszerűen kiegészítésre került.

³⁵ A szöveg nagyon elmosódott és értelemszerűen kiegészítésre került.

³⁶ A szöveg nagyon elmosódott és értelemszerűen kiegészítésre került.